Meniškas margutis džiugina akis

Džiugiai pavasario šventei stovint ant slenksčio, prisimenami įvairiausi kiaušinių marginimo būdai – juk be margučio Šv. Velykų neįsivaizduojame. Parduotuvių lentynoms lūžtant nuo įvairiausių kiaušinių dažų ir lipdukų, dar galima sutikti darbštuolių, kiaušinius marginančių kruopštumo ir kantrybės reikalaujančiais senoviniais būdais.

Ona Jasaitienė savo patirtimi marginant velykaičius mielai dalijasi su visais to norinčiaisiais ir džiaugiasi, kad seni marginimo būdai išlieka populiarūs. J. Stanaitienės nuotr.

Žadina pavasariui

Tokias dvi darbštuoles rado ir į edukacinį kiaušinių marginimo seminarą pakvietė Jurbarko kultūros centro Skirsnemunės skyriaus kultūrinės veiklos organizatorė Edita Riaukienė. „Onutė ir Laimutė – mano kaimynės. Visada žavėjausi jų darbeliais, o dabar prikalbinau ateiti pamokyti marginti kiaušinius ir skirsnemuniškius. Gaila, kad neatėjo suaugusiųjų. Jiems taip pat būtų labai įdomu. Vaikai – labai susidomėjo, stengėsi ir numarginо gražių margučių“, – sako E. Riaukienė, į seminarą pakvietusi skirsnemuniškes kiaušinių margintojas Oną Jasaitienę ir jos dukrą Laimą Šakaitienę.

Tik nuo gruodžio kultūrinėmis veiklomis Skirsnemunėje užsiimanti E. Riaukienė skirsnemuniškių jau minima geru žodžiu, nes yra aktyvi ir energinga organizatorė. Jos iniciatyva priešais Skirsnemunės kultūros namus atsirado puošni Velykė ir linksma zuikių šeimyna. „Rėmą Velykų bobutei suvirino vietinis meistras Jonas Mieliauskas, aprengėm ją su Rūta Plikusiene, o zuikius iš medžio išrėžė mano vyras. Dirbam visi ranka rankon, šeimomis“, – juokiasi Edita.

Pagalbos ji sulaukė ir rengdama seminarą – tas pats Jonas sumeistravo septynis indelius vaškui, kuriuos Edita nudažė, jos vyras paruošė pagaliukus su vinuku vaškui tepti, raižymui įrankius turėjo pati O. Jasaitienė, o kiaušinių atsinešė patys seminare dalyvavę vaikai. Vištų ir ančių kiaušinius išvirė ir seminaro organizatorė. „Vaškas – iš mano 89-erių metų tėvelio Prano Jonikio bityno“, – sako E. Riaukienė.

Pasimokyti marginimo paslapčių atėjo Jurgio Baltrušaičio pagrindinės mokyklos 1-4 klasių mokiniai. Pati Edita taip pat sėdo mokytis – namuose moteris kiaušinius Šv. Velykoms margina svogūnų lukštais, žolelėmis. „Esu bandžiusi marginti vašku, tačiau nelabai pavyko. Šiandien dar pasimokysiu. O vaikams užsiėmimas labai patiko – buvo labai gražių darbelių“, – tikina E. Riaukienė.

Dešimtmečių patirtis

71-erių Ona tiksliai nepamena, kiek jai buvo metų, kai pirmą kartą į rankas paėmė kiaušiniams braižyti skirtą peiliuką. Taip kiaušinius margino jos tėtis – kalvis Pranas Brazauskas, mamytė kiaušinius dailindavo žolelėmis. „Žiūrėjau, ką tėtis daro, ir pati ėmiau braižyti. Nuo tada kitokiais būdais kiaušinių nemarginu“, – patikina meistrė.

Onutė pamena, kad anksčiau taip marginti kiaušinius buvo nelengva: vištų kiaušiniai – trapūs, neretai nebaigus braižyti sutrūkdavo, o ir peiliukas paprastas būdavo nepatogus tokiam darbui. „Kiaušinį reikia stipriai laikyti ir stipriai brėžti. Ne visada kiaušinis atlaikydavo“, – sako O. Jasaitienė.

Vėliau vyras iš pažįstamo daktaro gavo skalpelių, kurie taip pat buvo panaudoti kiaušiniams marginti.„Dar tokie pjūkleliai geležiniai laužomi buvo. Paskui pati atradau šituos laužomus rėžtukus. Tai – pats geriausias įrankis“, – savo darbo priemonę giria Ona. Ji seniai atsisakė ir vištų kiaušinių – renkasi daug tvirtesnius ančių ar žąsų.

Onutė skaičiuoja, kad kiaušinius prieš Velykas braižo jau apie 60 metų, o namuose yra jos ir prieš penkias dešimtis metų margintų kiaušinių. „Ilgai laikomi jie išdžiūna, net jeigu ir suskiltų bėdos nebūtų – nebesmirdėtų“, – juokiasi margintoja.

Darbo eiga nesudėtinga: nuplauni kiaušinius, išverdi, merki į dažus, o po to jau braižai. Tik vieno kiaušinio dailinimas užtrunka ir 4 valandas. „Kai manęs paprašo išbraižyti kiaušinį ir prašo, kad būtų šviežūs, tai stebiuosi: negi valgysi tokį?“ – pečiais trauko Ona. Šalia jos sėdintys ir kiaušinių braižymo paslapčių besimokantys ketvirtokai purto galvas: „Tokio grožio kiaušinių, kai įdėta tiek darbo, valgyti negalima“.

O. Jasaitienė tikina, kad vienodai kiaušinių niekada nebraižo ir raštus sugalvoja dirbant. „Būna aštuonių, šešių, penkių, trijų kampų raštai. Lengviausia – aštuonkampis. Vienoje kiaušinio pusėje nusibraižai pagrindinį ornamentą, o po to dailini, storini, ir brėži aplink kiaušinį, kol raštas aprėpia jį visą“, – kantriai aiškina meistrė. Ji tikina, kad ir kitiems pataria tik akį užmesti ir jokiu būdu raštų nekopijuoti, galvoti savo.

Kiaušinius O. Jasaitienė braižo tik prieš Velykas – anksčiau dar ir parduoti turėdavo ką, numargindavo iki 60 kiaušinių, bet dabar tik artimiesiems ir draugams numargina velykaičių. „Jau ir rankas skauda. Darbo daug, o už kiaušinį brangiai nepaprašysi, tai ir neparduodu“, – sako Onutė ir pasiskundžia, kad per žiemą nuo nėrimo akys labai nusilpo ir vis sunkiau raštus ant kiaušinio įžiūrėti.

Onutė namuose turi apie 70 savo ir anūkų išbraižytų kiaušinių. Ji nesibrangina – jei kas kviečia, mielai parodo, kaip margučius braižyti. O. Jasaitienė savo patirtimi dalijosi Zyplių dvare, Jurbarko kultūros centre, buvo surengta ir jos margučių paroda. „Nepripažįstu šiuolaikinių marginimo būdų, visokių lipdukų. Bandžiau ir vašku marginti. Man netiko. Braižyti – vienas malonumas“, – šypsosi Ona.

Prieš Šv. Velykas O. Jasaitienė braižo kiaušinius visiems artimiesiems, o pačiai sau pasigaminti margutį laiko dažnai pritrūksta. „Sau nusibraižau po Velykų, iki Atvelykio. O Velykas švenčiam pas dukrą, tai ten būna tokių margučių, kuriuos galima valgyti. Suvalgau ir blogai nusidažiusius, įtrūkusius. Man svarbiausia – gražus margutis, valgis nerūpi“, – juokiasi auksarankė.

Onutė užsiima ir kitokiais rankdarbiais – labai mėgsta nerti vąšeliu ant tinklelio, pasigamina kalėdinių žaisliukų, o prieš gerus 30 metų sukūrė Velykų medį, kuris ir dabar namus puošia. „Kiaušiniai ant medžio apmegzti įvairiomis technikomis. Lapeliai – ant tinklo nerti, žirginius taip pat iš siūlų padarius“, – savo kūrinį rodo Ona.

Darbų jai netrūksta – idėjų, ką reikėtų nunerti, sugalvoja dukra Regina, nes ji pati rankdarbių nemėgsta. Iš Onos meninių polinkių pasiėmė kita dukra – Laima ir anūkai.

Polinkį kūrybai paveldėjo ir Onos Jasaitienės dukra Laima Šakaitienė (kairėje), užsiimanti simegrafija.

Pasak Editos Riaukienės, pasimokyti marginti kiaušinius vašku ar braižyti būtų įdomu ir suaugusiesiems.

Renkasi lengvesnį kelią

Laima Šakaitienė seminare vaikus mokė kiaušinius marginti vašku. „Moku visokiais būdais marginti ir braižyti kaip mama, bet man labiau patinka paprastesni, greitesni būdai. Per slidūs man tie kiaušiniai, sunku išlaikyti braižant. Namie velykaičius marginu naudodama augalus, žoleles“, – sako Laimutė.

Siuvėjos profesiją įgijusi L. Šakaitienė tikina, kad giminėje meno gyslelė eina iš kartos į kartą. Ji pati mielai darbuojasi vąšeliu, o mylimiausias užsiėmimas – simegrafija – siuvinėjimas ant popieriaus. Taip Laima kuria įvairius atvirukus.

Į giminės kelią suka ir Laimos dukra Monika. Dvyliktokė prieš keletą metų su savo braižytais margučiais dalyvavo Lietuvos nacionalinio kultūros centro organizuojamame konkurse „Sidabro vainikėlis“ ir regioniniame ture užėmė pirmą vietą. Dabar Monika mokosi staliaus amato ir nepamiršta rankdarbių, kiaušinių braižymo. Jos darbelių yra ir močiutės Onos kolekcijoje.

Seminaro sumanytoja E. Riaukienė ir abi vaikus kiaušinių marginimo mokiusios skirsnemuniškės įsitikinusios – reikia išlaikyti senus velykaičių marginimo būdus. Nors jie reikalauja daug kruopštumo, laiko, širdies, tik tokie margučiai atneša tikrą Šv. Velykų dvasią į namus.

Jūratė STANAITIENĖ

- *Kiaušinis nuo pagonybės laikų simbolizuoja gyvybės atsiradimą, vaisingumą, kosmosą.*
- *Pats Velykų simbolis – margutis su krikščionybe neturi nieko bendro. Jis šventinamas bažnyčioje, bet kaip eilinis maisto produktas.*
- *Raštai, piešiniai išreikšdavo žmogaus suvokimą apie tai, kas yra aplink. Ornamentuose vaizduojamos laiko ir erdvės struktūros.*
- *Kiaušinių marginimas paplitęs įvairiuose kraštuose, tačiau tik lietuviškuosiuose yra išlikę prasmingi ženklai, pasakojantys apie dar akmens amžių siekiančią šioje klimato juostoje gyvenusių, nuo gamtos ciklų ypač priklausomų žmonių pasaulėžiūrą.*

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Jurbarko krašto kultūrinė erdvė